

Розділ II.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Вікторія Вакуленко

студентка IV курсу СВО бакалавра

факультету філології й журналістики

імені Михайла Стельмаха

Вінницького державного педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського

(Наук. керівн. – ст. викл. Пойда О.А.)

ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ

Існує чимало напрямків виховання, але на сьогодні найбільшої актуальності набуває патріотичне, громадянське виховання як основоположні, що відповідають нагальним вимогам та викликам сучасності, закладають підвалини для формування свідомих нинішніх і прийдешніх поколінь. Сьогодні потрібні нові підходи до виховання патріотизму як почуття і базової якості особистості. Оскільки 40 % від загального обсягу виховних впливів на особистість дитини здійснює освітнє середовище, то і відповідальність покладається більша, і можливостей відкривається більше.

Головна мета національно-патріотичного виховання – набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді, незалежно від національної приналежності, рис громадянина Української держави, розвиненої духовності, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури.

Ця мета повинна конкретизуватися через систему виховних завдань, що є загальними не тільки для навчально-виховних закладів, а й для всього суспільства в цілому. Насамперед, це забезпечення умов для самореалізації особистості відповідно до її здібностей, суспільних та власних інтересів. Національно-патріотичне виховання підрастаючого покоління – цілеспрямований і систематичний вплив на свідомість, почуття і поведінку вихованців з метою формування у них відповідних якостей.

У форматі національно-патріотичного виховання в школі проводяться виховні години, бесіди, темами яких є: святкування знаменних дат, ознайомлення з історією рідного краю, звичаями і традиціями українського народу, видатними людьми України тощо. Традиційним стало проведення святкувань Дня Збройних Сил України, Дня Соборності, "Козацькі забави" тощо.

Безперечно, найпотужнішим чинником впливу на особистість є слово, а відтак і уроки української літератури є чи не найпотужнішими у реалізації означеної виховної мети.

Мета пропонованої статті: дослідити головні способи формування національно-патріотичних цінностей на уроках літератури, які необхідні для підвищення рівня компетентності школярів та громадянської свідомості.

Складниками національної системи виховання українських школярів є рідна мова, родовід сім'ї, рідна історія, український фольклор, національне мистецтво, народна обрядовість тощо. «Тому цілком очевидно, – пише А. Сергієнко, кандидат педагогічних наук, – що в основу сучасного навчально-виховного процесу покладено культурно-історичний досвід української спільноти, українських виховних традицій, національного надбання». Авторка зазначає, що особистість поєднується з історичним буттям людського роду саме через національне буття, бо національне входить у свідомість і підсвідомість людини поза її бажанням, виступає для неї соціокультурною даністю [7, с. 15].

Національно-патріотичне виховання – це складний процес і він – довготривалий. Патріотичне виховання є одним із найважливіших завдань школи, тому що виховання патріотизму у підростаючого покоління є основою стабільного розвитку країни у майбутньому.

Важливо, щоб кожен навчальний заклад став для дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового брати на себе відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української політичної нації та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві.

«Не сформувавши єдину згуртовану політичну націю українців, українська держава приречена на загибель (міжрегіональні, міжконфесійні, мовні, культурологічні суперечності, маргіналізм, низький рівень національної самосвідомості тощо)» [2, с. 6].

Патріотичне виховання молоді здійснюється за такими напрямками:

– державний – базується на забезпеченні державою системи героїко-патріотичного виховання;

– соціальний – ґрунтується на вивченні норм моралі, їх дотриманні, орієнтований на усвідомлення пріоритету загальнолюдських цінностей та інтересів, виховання шанобливого ставлення до культури, історії, мови, звичаїв, традицій українського народу;

– військовий – передбачає вивчення військової історії України, основних зразків техніки, озброєння Збройних Сил України, набуття початкових навичок користування ними, підвищення фізичної загартованості в інтересах підготовки до захисту Вітчизни;

– психолого-педагогічний – ґрунтується на вивченні психологічних особливостей молоді, урахуванні їх у процесі підготовки юнаків до військової служби, проведенні методичної роботи з узагальнення та поширення передового досвіду героїко-патріотичного виховання, вдосконаленні форм і напрямів цієї діяльності;

– правовий – передбачає формування глибоких правових знань, розвиток високої правової культури [4].

Всі ці напрямки ми можемо простежити, проаналізувавши програму з української літератури як для середньої ланки, так і старшої.

Навчальний матеріал викладається так, щоб учні не тільки знали й розуміли те суспільство, в якому ми живемо й працюємо, але і вносили свою маленьку часточку в подальше його удосконалення і розвиток, постійно прагнули до покращення навколишньої дійсності.

Сучасний урок літератури є унікальним щодо впливу на становлення багатьох якостей особистості учня та формування ціннісного ставлення до соціального й природного довкілля. Це зумовлює необхідність звернути увагу на виховний потенціал уроку як джерела формування ціннісних орієнтацій учнів.

До прикладу розглянемо по одному прикладу із програми середньої та старшої ланки.

Під час вивчення повісті Оксани Сенатович «Малий віз» у 5 класі доречно дати випереджувальне завдання, аби заздалегідь була підготовлена розповідь про особливу постать в історії України – Івана Сірка, а також дібрати легенди та перекази про легендарного козака. Учитель має наголосити на мужності, сміливості, розважливості, мудрості, демократичності, скромності кошового отамана. Глибоку повагу у дітей викличе інформація про те, що він провів 50 битв за Україну, його навіть запрошували до Франції служити у її військах під час війни з Іспанією. Образи кошового отамана та запорожців, змальовані письменницею, утвердять у дітей розуміння того, що рідний край треба вміти захищати від ворога, а для цього треба багато над собою працювати як фізично, так і духовно. Цікавим прийомом буде на такому уроці робота з картиною І. Рєпіна «Запорожці пишуть листа турецькому султану». Застосування міжпредметних зв'язків дасть змогу продемонструвати школярам, що тема захисту рідної землі завжди хвилювала й хвилює людство.

Під час роботи над текстом доцільним буде добір прислів'їв, приказок та народних пісень про добу козаччини. А наостанок, на підсумковому етапі вивчення твору, варто запропонувати написати листа у минуле, розповівши козакам про сучасну долю України.

У старшій ланці школи своя специфіка роботи над художніми текстами, оскільки у юнацькому віці особливо гостро сприймають усі проблеми соціуму. Тому патріотичне виховання у 10-11 класах має дуже потужний вплив. Візьмімо до прикладу вірш-реквієм П.Тичини «Пам'яті тридцяти» – вірш, присвячений зовсім юним українцям, які полягли за вільну Україну у далекому 1918 році проти більшовицької армії Муравйова. На такий урок варто запросити учителя історії або членів шкільного історичного гуртка.

Провідним мотивом твору є утвердження патріотизму й гуманізму, засудження жорстокості, терору, ненависті. Саме цю ідею слід донести до одинадцятикласників, щоб більше не повторилась ця страшна трагедія.

Для підсилення емоційного впливу рекомендуємо використати однойменну пісню у виконанні Марії Бурмаки, яку можна знайти на відеохостингу YouTube [8]. Також доречним буде перегляд фрагментів сучасного фільму «Крути-1918». Варто провести паралелі із сучасністю, адже й зараз українці боронять рідну землю від російських окупантів. При цьому можна запропонувати спільно подивитись зашифровані в QR-коди відеозвернення наших воїнів чи волонтерів. До прикладу QR-код із привітанням від наших захисників до Дня незалежності України.

Це матиме величезний вплив на юне покоління у формуванні їх як свідомих громадян України.

В. Заболотний пише, що уроки літератури повинні закласти й розвинути основи для формування всіх моральних якостей, що стануть поглиблюватися в школяра у його спілкуванні з навколишнім світом. Ми боїмося, що якийсь твір не ввійде до програми й учні не знатимуть імені його автора. Тому вони мають бути зорієнтовані на використання ефективних педагогічних технологій, за допомогою яких не просто поповнювалися б знання та вміння, а й розвивалися б такі якості учня, як пізнавальна активність, самостійність, уміння здобувати знання, творчо виконувати завдання [4, с.18]. Варто проводити паралелі із життям, влаштовувати тематичні екскурсії, організовувати зустрічі з військовими та громадськими діячами нашої держави, прищеплювати любов до України, звичаїв, традицій, бо сучасна молодь, на жаль, не завжди цікавиться цим, а наша нація втрачає свою міць та силу, тому ми повинні залишити гідних нащадків, які прославлять нашу країну на увесь світ.

Отже, виховання національно-патріотичних цінностей – це одна з головних цілей на уроках української літератури. Варто звертатися також до історії України та проводити паралелі з минулим і теперішнім. Процес патріотичного виховання має бути керований та системний з урахуванням інтересів та уподобань учнів.

Список використаних джерел

1. Вергій О. Методика вивчення української літератури на сучасному етапі: основні ознаки і поняття / Дивослово. - №4, 2012. – с.28 – 36.

2. Вознюк О.М. Психолого-педагогічні умови становлення ціннісних орієнтацій як чинник національного виховання учнівської молоді / О.М. Вознюк //

http://zippo.net.ua/data/files/KafPsihol/MetodRobota/mp_VoznyukO.M..pdf

3. Заболотний В. В. Навчаймо дитину знаходити істину / В.В. Заболотний // Дивослово. - №9, 2006, с.17 – 23.

4. Керницька Т. В. Виховання національно-патріотичних цінностей – пріоритетне завдання виховної системи ПТНЗ. Методичні рекомендації / Т.В. Керницька // https://4vpupo.org.ua/download/metod_prob/vikh_patriot_tsin.pdf

5. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 2000. – № 22.

6. Основні орієнтири виховання учнів 1 – 11 класів загальноосвітніх навчальних закладів, затверджені наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України №1243 від 31.10.2011 р. [Електронний ресурс] // Міністерства освіти і науки України. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/>.

7. Сергієнко А. Формування ціннісних орієнтацій особистості на уроках української мови і літератури/ А. Сергієнко// Українська література в загальноосвітній школі. – 2013. - №12. – с.14 - 17.

8. <https://www.youtube.com/watch?v=yDa01WTARiM>

Юлія Капиця

студентка Вінницького державного

педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського

Наук. керівн. – старший викладач Пойда О.А.

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ КАЗОК

ЕММИ АНДІЄВСЬКОЇ У 6 КЛАСІ

Сьогоднішня освіта потребує суттєвих змін, які б могли покращити освітній процес. Сучасне суспільство стрімко розвивається, життєві пріоритети змінюються. Постає глобальне питання, як організувати навчання